

Utviklingsredegjørelse 2015/2016 – del 2

Gjennomgangen av tilbudsstrukturen er hovedtemaet for utviklingsredegjørelsen 2015-2016. Utdanningsdirektoratet har bedt de faglige rådene om å levere denne redegjørelsen i to deler. De faglige rådene leverte delrapport 1 i oktober 2015. De fleste rådene har vurdert samtlige lærefag/yrkeskompetansefag og besvart spørsmålene direktoratet førte opp i bestillingen av del 1. Vi oversender herved bestillingen av delrapport 2 til Faglig råd for service og samferdsel.

Hva skal delrapport 2 inneholde?

Den andre delrapporten skal leveres innen 15. april 2016. I denne rapporten skal dere vurdere konsekvensene av analysene dere presenterte i del 1 og foreslå endringer i tilbudsstrukturen. I det følgende vil vi presentere våre refleksjoner og oppfølgingsspørsmål til vurderingene dere har gjort i del 1, og vi ber dere ta hensyn til disse i det videre arbeidet.

Vi er i gang med å oppsummere del 1 av utviklingsredegjørelsene for alle råd, og i den forbindelse kan det komme flere oppfølgingsspørsmål eller kommentarer.

Dere vil få tilgang til rapporter fra de yrkesfaglige utvalgene 1.mars 2016, og vi ber dere om å vurdere funn og anbefalinger i disse rapportene som angår fagene i utdanningsprogrammet deres.

Oppfølgingsspørsmål til Faglig råd for service og samferdsel

Denne delen er strukturert slik at vi først gir en mer generell tilbakemelding, før vi går videre med noen refleksjoner og spørsmål knyttet til de enkelte lærefagene.

Generell tilbakemelding

Faglig råd for service og samferdsel har levert en redegjørelse med mye interessant innhold. Den er mer utfyllende enn utviklingsredegjørelsen for 2013-2014. Rådet har igangsatt flere utfordrende, men viktige diskusjoner.

Flere av fagbrevene opplever konkurranse enten fra personer med lite formell kompetanse eller personer med høyere utdanning. Kostnadene ved å ansette en fagarbeider synes også å være et tema for flere av lærefagene, hvor marginene i markedet er små og merverdien av fagbrevet er uklart. Fagene har utfordringer både sett mot arbeidslivets behov og potensiale. Det faktum at mange elever velger påbygg til studiekompetanse er også noe som preger rådets vurderinger. Det er derfor viktig at vi spør oss på hvilken måte utdanningstilbudene skal videreføres.

Salgsfaget og sikkerhetsfaget er åpenbare eksponenter for private tilbud gjennom bedriftenes egne opplæringsystemer. Utdanningsdirektoratet ønsker svar på om rådet mener det bør være en tettere kobling mellom det offentlige utdanningssystemet og private tilbud, eksempelvis i form av kjedeskoler.

Fagenes potensiale er også et viktig tema. Vi ber dere om å vurdere antall lærekontrakter i hvert fag opp mot antall sysselsatte i bransjen, og si noe om hvor stor potensialet er for å øke andelen fagarbeidere i bransjen.

Det er flere fag som grenser over i hverandre (bransjegliidninger), og dette fremkommer av de individuelle vurderingene av lærefagene. Utdanningsdirektoratet synes dette er viktig å forfølge videre når løsningene skal utredes.

Noen diskusjoner går i retning av *egne Vg1* (Transport & logistikk, reiseliv, IKT-servicefag) eller *omgjøring til studieforberedende utdanningsprogram* (Reiseliv). Det er også noen diskusjoner som peker på at 2+2 modellen ikke passer for alle fagretninger, herunder blant annet for salgsfaget.

I bestillingen ba vi dere drøfte hvordan sammensetningen av fag i utdanningsprogrammet fungerer. Vi ser nå konturene av flere diskusjoner og refleksjoner i del en, men det fremgår ikke om rådet har gjort en samlet vurdering, og det ønsker vi at rådet gjør i del to. Er det hensiktsmessig at utdanningstilbudene er samlet i et utdanningsprogram?

For Utdanningsdirektoratet er det viktig å få frem de overveielser som ligger bak forslagene. Det er også verdifullt å få presentert flere alternativer dersom rådet har vurdert disse. Selv om rådet ikke klarer å enes om løsningene eller har forslag som på det tidspunktet ikke er ferdig belyste, er det likevel interessant for Utdanningsdirektoratet å få dette oversendt i leveransen i april.

Refleksjoner på vurderingene av lærefagene

Kontor- og administrasjonsfaget

Rådets virkelighetsbeskrivelse bekrefter det bildet som direktoratet har fått presentert gjennom forskning og tilgjengelig statistikk. Faget viser en svakt økende trend i søkere og beståtte fagprøver, men det er selve verdsettingen og bruken av fagbrevet i arbeidslivet som er bekymringen. Både innholdet i opplæringen og arbeidsmarkedet faget skal rekruttere til ser ut til å være utfordrende. Utdanningsdirektoratet mener det er viktig at vi ser nærmere på denne utdannelsen. Rådet mener at faget ikke bør legges ned. Det er viktig at rådet utbroderer noe av argumentasjonen sin her.

I bestillingen etterlyste vi diskusjoner rundt behovet for fordypninger– rådet har ikke gått så mye nærmere inn på denne diskusjonen. Bør faget bli mer målrettet noen funksjoner innen kontor- og administrasjon? Er det grunnlag (tilstrekkelig etterspørsel i arbeidslivet) til å fortsette med en kontorfaglig utdanning på fagarbeidernivå?

Løsningene som drøftes for resepsjonsfaget kan få konsekvenser for kontor- og administrasjonsfaget. Det er viktig at rådet ser sammenhengen her.

Det er også interessant å se nærmere på hvor kandidatene som tar fagbrev i kontor- og administrasjonsfaget, om de blir ansatt eller tar høyere utdanning. Dersom det er slik at majoriteten går mot videre studier, hvilke endringer vil rådet anbefale for å svare på den trenden?

Sikkerhetsfaget

Rådet peker på to tiltak for at faget i bedre grad skal dekke kompetansebehovet i næringen. De mener læreplanen bør oppdateres til bransjens virkelighet og fremtidige utfordringer, og skriver at

ny vekteropplæring i bedrift skal være på plass 1.2.2016. Videre kan det være aktuelt med et eget Vg2-løp som bedre ivaretar bransjens behov. Eksempel på ny betegnelse er «Sikkerhet og beredskap».

Utdanningsdirektoratet mener at rådet bør utvikle forslaget enda mer. Dersom man tenker seg et eget Vg2, ser man for seg flere Vg3 innen sikkerhetsfaget? Kan en splitting av programfag på Vg2 kunne dekke behovet? Vil det være behov for Vg2 tilbud i alle fylker, og hvordan vil det virke på rekrutteringen til bransjen dersom det ikke kan bli et tilbud i flere av fylkene?

Når det gjelder problematikken rundt private bedrifters opplæringstilbud, vil det være nyttig å vite om bransjen ønsker å satse på fagbrev. Sikkerhetsbransjen har flere store selskaper som dekker en stor del av markedet. Har alle samme oppfatning om utviklingen?

Rådet nevner utfordringen med aldersgrense på 18 år for å kunne delta i praksis. Utdanningsdirektoratet har fulgt opp med brev til Kunnskapsdepartementet (05.10.15) med en oppfordring til å ta opp problemstillingen med Justisdepartementet.

Salgsfaget

Det er noen deler av redegjørelsen vi kunne ønske oss mer konkretisert. Inntrykket er at det er usikkert, eller i beste fall variabelt hvorvidt arbeidsgivere oppfatter/synes at fagbrevet gir en merverdi. Er det selve produktet (faget) *eller* er det markedsføringen av produktet (kjennskapen til lærlingordningen) som er hovedproblemet? Eller er det kanskje det tredje alternativet, at produktet (fagarbeideren) er for dyrt?

Rådet skriver at begrepet ufaglært finnes ikke i bransjen. Det finnes mange veier inn i yrket som verdsettes like høyt. Rådet skriver at den viktigste kvalifikasjon er at kandidaten har fullført videregående skole og trekker også frem at det er viktig med «entreprenørielle kompetanser». Det er ønskelig at rådet forklarer hva som motiverer bedriftene til å rekruttere denne veien.

Salgsfaget er en åpenbar eksponent for de private tilbudene gjennom bedriftenes egne opplæringsystemer. Utdanningsdirektoratet er interessert i vite om rådet mener det bør være en tettere kobling mellom det offentlige og private. Rådet drøfter flere mulige løsninger eller retninger, men de bør utdypes nærmere. Dere skriver blant annet: «*Modulbasert opplæring for å dekke bransjegliidningen – det at salg er en del av veldig mange fag.*», «*Interne opplæringsprogrammer kvalitetssikres og tas med som innhold i nye læreplaner*» og «*Samarbeid med næringene slik at internopplæringen kan kombineres med fagbrev*». Har rådet drøftet hvordan dette kan gjøres i praksis?

IKT-servicefaget

Utdanningsdirektoratet merker seg at det kan komme forslag om eget Vg1-løp innenfor IKT.

Akershus fylkeskommune søkte om forsøk med nytt yrkesfaglig utdanningsprogram «IKT-fag» med oppstart høsten 2014. Utdanningsdirektoratet besluttet å avslå søknaden, men innvilget forsøk med vg2 IKT-fag og vg3/opplæring i bedrift i IKT-driftsteknikerfaget og IKT-tjenesteutviklerfaget (05.03.2015).

Blant annet sa direktoratet i vurderingen at det er «*viktig å ivareta elevenes rettigheter med hensyn til valgmuligheter, og at det ikke er riktig å «låse» elevenes yrkesvalg så tidlig i opplæringsløpet*». Videre mente direktoratet er det var mindre interessant å prøve ut et vg1 i forsøksøyemed, og viste til oppdraget med å gjennomgå tilbudsstrukturen. Vi mener at avslaget til denne forsøkssøknaden ikke bør være til hinder for det rådet ser som beste løsning.

Det er essensielt at Faglig råd for service og samferdsel og Faglig råd for elektro opprettholder dialogen om løsninger da det ser ut til at det kan være overlappende interesser for ikt-fagene.

Yrkessjåførfaget

Rådet beskriver flere mulige retninger som faget og programområdet for transport og logistikk kan gå mot.

Rådet skriver at de har gjort seg noen tanker om fagene innenfor transport og logistikk på sikt kan bli et eget utdanningsprogram. Begrunnelsen er at faget er stort og utgjør mange arbeidsplasser, og at fagene er i ferd med å spesialisere seg i stor grad. Direktoratet følger diskusjonen videre. Rådet bør, som de skriver, legge til rette for at dette blir diskutert med næringen og de aktuelle organisasjoner.

Direktoratet mener rådet bør forklare hvorfor de ønsker «åpent» kryssløp fra andre utdanningsprogram. Det er noe uklart om de skisserte tiltakene er gyldige på samme tid. Er det for eksempel ønskelig med flere kryssløp dersom det går mot et eget Vg1? Rådet skriver også om et tredje virkemiddel; mer spesialiserte fagbrev. Her kan rådet være mer tydelig på begrunnelsene og forklare hvordan dette henger sammen med de to øvrige tiltakene.

Det er viktig at vi har klart for oss hva de enkelte utfordringene skyldes, om det er knyttet til innholdet, strukturen, eller lokale forhold (eksempelvis om mulighetene i det lokale handlingsrom er underkommunisert). Rådet bør fokusere på tiltak de mener bør igangsettes av myndighetene.

Logistikkfaget

Rådet skriver at det er godt med lære plasser og vanskelig å få nok lærlinger. Samtidig er ikke formidlingstallene særlig høye, 53 % av søkere fikk lærekontrakt høsten 2014. Rådet skriver at det er vanskelig å få lærlinger med *riktig type kunnskap*. Rådet bør utdype hva som ligger bak denne problematikken.

Vi ønsker også en utdyping og en forklaring på det nevnte behovet for kompetanse innen ulike typer lager/terminaler. Rådet må også forklare hvorfor det er behov for å endre læreplanen Vg2 transport og logistikk.

Ønsket om flere kryssløp kan også forklares nærmere. Hvilken motivasjon ligger bak dette ønsket, og er det riktig at logistikkfaget vil kunne «absorbere de fleste fag i form av kryssløp»?

Resepsjonsfaget

Rådet trekker frem to mulige løsninger. Det første innebærer en sammenslåing eller utvidelse av faget, for å favne flere typer bedrifter/flere resepsjonsfunksjoner. Det andre innebærer en utvidelse av opplæringstiden slik at elevene får studiekompetanse. Dette kan gjerne utdypes mer frem mot leveranse av del to. Ser man for seg både en utvidelse av faget og en utvidelse av opplæringstiden?

I hvor stor grad gir fagbrevet en merverdi for bedriftene? Har faget noen likhetstrekk med andre fag, eksempelvis salgsfaget?

Rådet skriver at «*Dersom kontor- og administrasjonsfaget i større grad rettes inn mot spesielle fagfunksjoner, kan resepsjonsfaget erstatte dagens fag.*» Kan det også gå andre veien? At kontor- og administrasjonsfaget og/eller sikkerhetsfaget kan erstatte dagens resepsjonsfag?

Reiselivsfaget

Rådet har startet en diskusjon med utgangspunkt i et nokså konkret forslag som handler om å opprette et studieforbereende utdanningsprogram i «Reiseliv og språk». Vi mener det kan bli interessant å følge denne videre.

Det er flere fag innen service og samferdsel med en stor andel av elever som velger påbygg fremfor å gå ut i lære. Er dette en diskusjon eller løsning som begrenser seg til reiseliv, eller er det også andre fagområder som har like utfordringer som reiseliv?

Noen spørsmål som rådet kan vurdere i videre arbeid:

- Det er relativt begrenset med søkere til dagens vg2 i reiseliv (492 søkere i 2014). Hva er forventningen til rekrutteringen ved et omskifte til et studieforbereende utdanningsprogram?
- Reiselivsfaget: Det er ikke klart om fagbrevet i reiseliv skal legges ned eller videreføres.
- Arbeidspraksis som eget fag: Hvordan er mulighetene for at bedriftene kan tilby denne typen arbeidspraksis? Hva vet vi om dagens bruk av PTF, er det lett for reiselivsbedriftene å tilby elever praksis?
- Rådet kan utdype hva undervisning i «andre typer reiselivsfag» kan innebære.

Husk dokumentasjon!

Dere må begrunne og dokumentere alle endringsforslag dere fremmer i utviklingsredegjørelsen. Myndighetene og arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene har tidligere blitt enige om hvilke dokumentasjons- og utredningskrav som skal stilles til dem som ønsker å sende inn endringsforslag. Alle endringsforslag skal så langt det er mulig inneholde:

- problembeskrivelse som omfatter
 - hva problemstillingen består i
 - antall mennesker som er berørt av problemet/problemene
 - refleksjoner rundt årsaker (struktur/prosess)
 - grunnen til at dere ønsker å ta saken videre til myndighetene
- vurdering av alternative løsninger
- analyse og vurdering av antatte vesentlige konsekvenser av endringen dere foreslår
- økonomiske og administrative konsekvenser for statlig og fylkeskommunal forvaltning samt for private (næringsvirksomhet og enkeltpersoner)

En beskrivelse av kravene finner dere i retningslinjene for samarbeidet mellom SRY, de faglige rådene og Udir.